

Ивица Чаировић

Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
Београд
icairovic@bfspc.bg.ac.rs

УДК: 27-9

Црквена историја енглеског народа Беде Венерабилиса као историјски извор

Сажетак: Научна методологија у домену историјских наука почиње са проучавањем историјских извора, као основног средства за анализу друштвених догађаја једног времена или народа. Петотомно дело *Црквена историја енглеског народа* од Беде Венерабилиса основ је за сва истраживања историје англо-саксонских племена и Цркве. Овај рад приказује на ово значајно дело и личност Беде Венерабилиса, са посебним освртом на нека достигнућа савремених историографа у вези са поменутиим делом, као и на последице које је ово дело извршило у потоњим временима.

Кључне речи: Беда Венерабилис, дело *Црквена историја енглеског народа*

1.1. Основно начело научне методологије у домену историјских наука јесте писање на основу историјских извора. У периоду VI–VIII века, у англо-саксонској Енглеској изворе пишу црквени великодостојници, како из верских, тако и из морално-педагошких разлога. Социјална, верска и политичка историја VI и VII века у Енглеској углавном је записана у делу *Црквена историја енглеског народа*,¹ бенедиктинског монаха Беде. Овај петотомни спис је изабран због своје свеобухватности и као такав он може да представља наративни извор *par excellence* за историјска истраживања о раном периоду Енглеске.

2.1. Беда² је био бенедиктински монах који је живео и делао у VII и VIII веку. Његов целокупни опус показује ерудицију, елоквентност и посебно

¹ Овај наративни извор описује историју народа и Цркве на Британском острву у периоду од I до VIII века, са одређеном дозом субјективности аутора, јер селективно говори о појединим острвским племенима, као да добро познаје само један део Острва, а онда о другом говори из извора који су му накнадно достављени, или после разговора са извесним сведоцима описаних догађаја.

² О имену монаха Беде много се писало, али се најсажетије може рећи да је име добио од *ce bēd* што значи *молишва* или *прослављање* или од *bēodan* што значи *зайоведући*, а ако је то морфолошки исправно то значи да је рођен у породици која је била под јаким утицајем монашке заједнице или да су његови отац и мајка желели да малог Беду посвете Богу и дају га у манастир. Придев уз његово име *Venerabilis* се спомиње први пут тек у IX веку у запису са сабора из Ахена 816. и 836. године. Убрзо затим Беду у омилији ословљава ђакон Павле са *Venerabilis*. Врло је битно истаћи да се овај придев не користи на првим епитафима, а да га Алкуин уопште не наводи. Cf. N. J. Higham, (Re-) Reding Bede, *The Ecclesiastical History in context*, Routledge, London and New York, 2006, 9–10.

занимање за науку. Ова чињеница доказује да је потпуна христијанизација Енглеске у поменутом периоду покренула и културу и науку, да је међу личностима које су били носиоци таквог напретка најистакнутији управо Беда Венерабилис.

Када је он рођен, ни један од манастира за које је био тесно везан током целог свог живота — манастири Вермоут и Џероу, није ни постојао, а само неколико година је прошло од како је Теодор из Тарса дошао на Острво. Од раног детињства Беда се сусреће са јаким хришћанским утицајима из манастира Јоне. Манастир Вермоут је основао Бенедикт Бископ 674. године, а после скоро деценије установљен је у близини манастир Џероу.³ Он је користио врло богату манастирску књижицу, коју је Бенедикт Бископ допуњавао после сваког путовања у Рим и Свету Земљу; имала је између 300 и 500 књига, што је у том периоду издвајало као највећу и најобухватнију библиотеку у Енглеској.⁴

Бедини радови⁵ су од свих значајних научника, историчара и књижевних критичара током векова, оцењени као научни, историјски и богословски. У најранијем периоду стварања, његови списи се ослањају на своје ан-

³ Attwater, D. C. R. J., *The Penguin Dictionary of the Saints*, New York, 1993, 24.

⁴ *Католичка енциклопедија*, књига II, уредио Роберт Еплтон, 1909. године, а за Интернет уредио Кевин Најт, 2003. године.

⁵ Бедина дела у *Patrologia Latina* 90–94 распоређена по томовима (**PL 90**: Opera didascalica: De orthographia liber, De arte metrica, De schematis et tropis sacrae scripturae, De natura rerum, De temporibus, De ratione temporum, De ratione computi, De celebratione Paschae, De ordinatione feriarum Paschaliium, De Tonitruis. **PL 91**: Opera exegetica: Hexaemeron, sive libri quatuor in principium Genesis usque ad nativitatem Isaac et electionem Ismaelis; Commentarii in Pentateuchum; De Tabernaculo et Vasis ejus, ac Vestibus Sacerdotum; Expositionis allegoricae in Samuelem prophetam; In Libros Regum quaestiones XXX; Liber de Templo Salomonis, In Esdram et Nehemiam allegoricae Expositionis; Interpretatio in librum Tobiae; Expositio in Parabolas Salomonis; Libellus de Muliere forti; In Proverbia Salomonis interpretationis fragmenta; Expositionis in Cantica canticorum; Expositio in Canticum Habacuc. **PL 92**: Opera exegetica genuina (continuato): Expositio in Evangelium S. Matthaei, Expositio in Evangelium S. Marci, Expositio in Evangelium S. Lucae, Expositio in Evangelium S. Joannis, Expositio in Actus Apostolorum, De nominibus Locorum vel Civitatum quae leguntur in libro Actuum. **PL 93, 94**: Pars Tertia: Opera Parvaenetica; Sectio I: Homiliae, Homiliae genuinae, Homiliae subdititiae; Sectio II: Ascetica, Libellus precum, De Officiis Libellus ex quorundam Patrum dictis excerptus, Excerptiones Patrum, Collectanea, Flores ex diversis, Quaestiones et Parabolae, De Meditatione Passionis Christi per septem diei horas, De Remediis peccatorum; Sectio III: Carmina, Vita metrica S. Cuthberti Lindisfarnensis episcopi, Passio S. Justini Martyris, Martyrologium poeticum, Hymni tredecim, Pars Quarta: Opera Historica, Sectio 1: Hagiographica: Vita SS. Abbatum monasterii in Wiramutha et Gircum Benedicti, Ceolfredi, Easteruini, Sigfridi et Hwaetbercti, Vita prosaica S. Cuthberti Lindisfarnensis episcopi, Vita B. Felicis confessoris; Sectio 2: Martyrologia, Martyrologia juxta exemplaria Coloniense et Bollandianum, Appendices quatuor ad Martyrologia, I. Kalendarium Anglicanum, sive libellus annalis Ven. Bedae, II. Necrologium insertum Ven. Bedae Martyrologio III. Chronicon breve a mundi exordio usque ad annum Christi DCCCX, ex vetusto codice ms. Bedae de Ratione temporum, qui fuit ecclesiae seu monasterii Sancti Dionysium Francia. De Locis Sanctis Libellus, quem de opusculus majorum abbreviando Beda composuit)

тичке узоре, а писани су у педагошке сврхе: *De orthographia; De arte metrica; De schematibus et tropis*. У сва три списка се поред библијских цитата, налазе и наводи из многобожачке, античке литературе. После ових ранијих дела, треба — између осталих — истаћи Бедине списе из библијске егзегезе: *In principium Genesis; In Proverbia Salomonis; In Cantica canticorum; In Isaiam prophetam, Ezram quoque et Neemiam; Omeliarum euangelii; In evangelium Marci; In evangelium Lucae; In apostolum; In Actus apostolorum; In Epistulas VII catholicas*: У овим делима се уочава да је Беда добро познавао Свето Писмо Старог и Новог Завета и да је користио алегоријски тип тумачења, и то у два вида: тумачећи речи и описане активности.⁶ Поред егзегетских списка, Бедина тумачења су истакнута у беседама.

Беда је такође писао и на агиографске теме; у списима такве врсте његов циљ је био да истакне моралне карактеристике светитеља и на тај начин да опише величину хришћанске етике (*De historiis sanctorum: librum uitae et passionis sancti Felicis confessoris de metrico Paulini opere in prosam transtuli; Librum uitae et passionis sancti Anastasii; Uitam sancti patris monachi simul et antistitis Cudbercti; Historiam abbatum monasterii huius; Martyrologium de nataliciis sanctorum martyrum diebus*), али и на теме из књижевности и философије (*Librum hymnorum diuerso metro siue rhythmo; Librum epigrammatum heroico metro, siue elegiaco; De natura rerum, et de temporibus; De temporibus*). Бедина поезија је јасног и прецизног стила, ослања се на најбоље античке узоре, а посебно се одликује топлим тоном и комуникативношћу са читаоцем.

Лепеза Бединих интересовања врло је широка — од музике и метрике у стиху до тумачења Светог Писма.⁷ Он је добро био упознат са светоотачком књижевношћу, а наводи и Плинија Старијег, Вергилија, Лукреција, Овидија, Хорација и остале античке писце. Добро се користио латинским језиком, познавао је и старогрчки, иако се нико није озбиљније бавио његовим познавањем старогрчког језика,⁸ док се јеврејским није користио иако је тумачио Свето Писмо.

3.1. Беда је завредио репутацију коју до данас има у историји управо својим историјским списима: *Историја иџмана манастира Монквермауџ и Цероу, Хронике и Црквена историја енглеског народа*. Приликом писања ових дела користио је хронике својих претходника: Евсевија Кесаријског у Јеронимовом преводу⁹ и Руфинов превод Евсевијеве *Црквене историје*.

⁶ Brown, George Hardin, *Bede the Venerable* (Twayne's English Authors Series), Twayne Pub, 1987, 23–24.

⁷ Види једну од најбољих студија о овоме Laistner M. L. W. "Bede as a Classical and a Patristic Scholar", *Transactions of the Royal Historical Society*, Fourth Series, Vol. 16 (1933), 69–94.

⁸ Cf. W. F. Bolton, "An Aspect of Bede's Later Knowledge of Greek", *The Classical Review*, 13/ 1, 1963, 17–18.

⁹ Опширније о делу види Barnes, Timothy D. *Constantine and Eusebius*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1981.

Џорџ Харден Браун истиче да је Беда знао да прегледно изложи историјске чињенице, али и да добро уобличи остали материјал (писма, сведочанства, друге изворе) у нарацију, а све то у духу традиције Руфиновог превода Евсевијеве *Црквене историје*.¹⁰ Међутим, потребно је да се нагласи и разлика између ова два историчара Цркве: док се Евсевије бавио догађајима из целе Цркве и уз описе давао своје коментаре, Беда је само набрајао одређене догађаје, са посебним освртом и акцентом само на један регион — Нортамбрију, односно Британско острво.¹¹ Као што је већ наведено, Беда је био теолог, тумач Светог Писма, а тек онда историчар, јер је за њега историја имала моралну сврху, односно била је само опис Божјег промисла који је теолог требало да запази, нагласи и пренесе потоњим нараштајима. За Беду је проучавање и писање историје — учествовање у једном динамичном процесу кроз који сваки човек као икона Божја пролази ка коначном циљу — Царству Небеском и крају времена.¹²

Најважнија и најзначајанија Бедина књига јесте петотомна *Црквена историја народа англосаксонског* (*Historia ecclesiastica gentis Anglorum*) на чијим је странама представљена како црквена, тако и политичка историја Енглеза од Цезарових освајања у првом веку Христове ере, па све до 731. године, са посебним освртом — као врстом посебног и врло занимљивог екскурса — на чуда која су се дешавала у Цркви на Британском острву и на духовност народа у Енглеској. Бедин предмет писања била је историја догађаја који су обележили почетке англо-саксонске Цркве на Британском острву, а општу нарацију је базирао на успелој мисији Светог Августина и његових мисионара међу англо-саксонским племенима, а затим и на описима Теодорових стремљења да се створи јака и конзистентна црквено-јерархијска структура. Беда је, после посвете нортамбријском краљу Кеолвулфу, почео да излаже историју Англосаксонаца, како каже проф. Антоновић — „у најбољој традицији античких историографа“¹³ — географским описом Острва, што је врло значајно, у ширем смислу гледано, јер је на тај начин показао како су људи на Острву видели своје природно станиште.¹⁴

¹⁰ Brown, George Hardin, *нав. дело*, 38.

¹¹ DeGregorio, Scott, *The Cambridge Companion to Bede*, Cambridge University Press 2010, 171–173.

¹² Исто, 170.

¹³ Антоновић, Милош, *Наративни извори за историју Европе, средњи век*, Утопија, Београд 2007, 124–125.

¹⁴ У првој глави прве књиге *Црквене историје енглеског народа* Беда пише да је Британија острво у Атлантском океану које се још и називало Албионом, и које је географски смештено супротно од европског континента. Удаљено је поприлично од Германије, Галије и Шпаније. Беда даље сведочи да је Острво дугачко 800, а широко 200 миља. Затим описује окружење Острва и океанска беспућа уз дескрипцију флоре и фауне. Ту се задржава на врстама које нису познате широј читалачкој публици и даје описе неких врста које су аутохтоне. Веома битно је и истицање извора вода који постоје на Острву — од сланих до минералних зденаца. Зашто је то толико значајно? Управо због тога да нам овај велики црквени историчар и сведок

3.2. У првим поглављима Беда говори о политичкој историји из доба римске власти на Острву. Пошто је Цезаров покушај освајања Острва¹⁵ био без великог успеха, Беда одмах описује Клаудијево освајање. Даље, говори како је британски краљ Луције послао писмо папи Елефтерију са молбом да пошаље хришћанске мисионаре да покрсте народ на Острву. У посебном поглављу Беда описује мучеништво Светог Албана као врли доказ да је на Острву Хришћанство имало дубоке корене још крајем III и почетком IV века. Затим пише о Пелагију¹⁶ и покрштавању острвских племена,¹⁷ а после приче о одласку Римљана са Острва, говори и о досељавању германских племена — Англа, Јита и Саксонаца на Острво.¹⁸ Затим описује слање рим-

покаже да добро познаје светоотачку литературу јер и Свети Василије Велики даје значајно место и улогу опису воде у чувеном делу *Шесћиднев*. На крају описа природних богатстава Беда истиче метале и минерале којима је Острво богато. Затим у једној реченици описује да је на Острву 28 утврђених градова и безброј замака који су утврђени јаким бедемима, зидовима и кулама стражарама. Затим, Беда прави једну дигресију, вероватно очарана дужином ноћи у зимском периоду на Острву. У том опису он показује да је веома упућен у астрономска дешавања на Северном полу и у Јерменији, Македонији и Италији — чак говори колико на тим посторима трају дани и ноћи. После те дигресије, Беда говори о језицима којима се острвско становништво користи и наводи да Острвљани говоре британским, енглеским, шкотским, пиктским и посебно латинским, пошто су сва племена на Острву приликом евагелизације (питамо се да ли само приликом евангелизације, или због римских војника који су скоро три века били на Острву) научила латински. Дакле, ширење Хришћанства на Острву одвијало се на латинском језику и мисионари који су долазили углавном са Запада Царства доносили су Свето Писмо и богослужбене књиге на латинском језику. Управо се због богослужбене праксе латински језик користи широм Острва. Cf. *Venerabilis Baedae, Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum*, ed. Carolus Plummer, A. M [Reprint of the original edition published by Oxonii, 1896], Gorgias Press, 2002, књига I, глава 1–3.

¹⁵ Писана историја Енглеске почиње тек од половине I века пре Христа, зато што су Римљани као први освајачи острвских простора записали своје нападе и освајање. Јулије Цезар је био први странац који је напао Британско острво, али су његови напади били усмерени само на јужне обале. У два налета 54. и 55. године пре Христа, Римљани нису директно населили Острво. Први римски поход (55. године пре Христа) био је пуко војно извиђање и испитивање терена, а затим је следеће године, у свом другом налету, римска војска продрла дубље у британску територију, али је тај напад био краткотрајан. Међутим, племенски савези који су владали Острвом брзо су прихватили културу и навике освајача. Читав век је римска култура и цивилизација поступно мењала навике острвског становништва. То што су забележени тачни датуми римског освајања јужног дела Британије, има двоструку вредност: британска историја од тог тренутка постаје писана историја, те истраживачи користе те записане податке како би описали и објаснили све догађаје; а затим, у Британији се у том добу, као новина, развија календар. Мирно стање на Острву никада није било довољно мирно да би се остварио неки привредно-трговачки напредак. Cf. Беда, књига I, глава 4.

¹⁶ Беда, књига I, глава 10.

¹⁷ У доба Теодосија Млађег, папа Келестин је послао Паладија да буде први епископ Шкота, који су тада примили хришћанску веру, а затим и Боетија и Патрикијана, који је био три пута конзул. Преостали Брити су послали Боетију писмо које је почињало речима: „Боетију, који је био конзул три пута, чежњи и уздаху Брита...“ и које је описало њихов јадни положај прогнаника и жртава. Cf. Беда, књига I, глава 13.

¹⁸ Брити су одлучили да позову Саксонце да им помогну, а ови су одмах дошли са три велике лађе и заузели источне делове Острва како би у њима боравили. Сукобили су се

ских мисионара — *Августиновоу мисију* — на север. Беда је опширније од политичке историје која му је служила само за поткрепљење историјских сведочанства о црквеним приликама из периода VI и VII века — описивао ширење Хришћанства и црквену историју на Острву.

Други том своје *Историје* Беда почиње некрологом папи Григорију Великом,¹⁹ а цела друга књига описује невоље Цркве после упокојења Етелберта, првог хришћанског владара из Кента. Затим описује стање Цркве и политичко стање у Нортамбрији у време краља Едвина, који је мученички пострадао у боју са Пендом, незнабожачким краљем Мерсије.

Трећа књига се надовезује на последње поглавље друге књиге, а Беда у трећем тому прво сведочи о ширењу Хришћанства у Нортамбрији, а затим говори и о евангелизацији и поновном проповедању међу источним Саксонацима. У трећем тому је подробно описао и сабор у Витбију, а тај опис показује колико су Келтска и Римска Црква биле различите и који проблеми су мучили келтске (староседелачке), а који римске хришћане. До краја књиге описано је крштење средишњих Англа и Источних Саксонаца, као и делатност епископа Финана.

Четвртим томом Бедине *Историје* провејава атмосфера и дух житејско-мартиролошке и монашке књижевности, али је најзначајније да је на страницама овог тома Беда описао значај личности и дела Теодора из Тарса, а посебно његове способности да управља Црквом и устроји црквено-јерархијски систем. Овај том се наставља житијским описом чуда Светог Катберта.

У наставку, на првим страницама петог тома Беда описује чуда Катбертовог наследника, Светог Етелвалда. Пети том *Историје* се завршава прегледом стања Цркве Христове на Острву од 725. до 731. године, и врло значајним аутобиографским записом Беде.²⁰

3.3. Као највећи познавалац Бединог дела — посебно петотомне *Црквене историје народа англосаксонског* — Чарлс Пламер²¹ у уводу у критичко

са северно-острвским племенима која су пошла у освајања и пљачку, и жестоко су их поразили. Вратили су се тријумфално у своје земље и својим саплеменицима описали природна богатства Острва и лењост Брита. Сада се војска која се вратила на Острво додано појачала и повећала, а тако уједињенина била је огромна и скоро непобедива. Беда наводи да су се ујединила три племена из Германије — Саксонци, Англи и Јути. *Сф.* Беда, књига I, глава 15.

¹⁹ „Много тога може да се каже о његовом бесмртном генију, којег неће сломити никакве телесне бољке. Другим епископима града Рима приписује се изградња многих цркава или још и украшавање истих златом и сребром, али Григорије је био у потпуности окренут душекорисним стварима.“ *Сф.* Беда, књига II, поглавље 1.

²⁰ За сажетак Бединог петотомног списа користили смо *Venerabilis Baedae, Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum*, ed. Carolus Plummer, A. M [Reprint of the original edition published by Oxonii, 1896], Gorgias Press, 2002.

²¹ *Venerabilis Baedae, Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum*, ed. Carolus Plummer, A. M [Reprint of the original edition published by Oxonii, 1896], Gorgias Press, 2002.

издање Бедине *Историје* адекватним тумачењима и одмереним речима говори о Бедином стилу, а посебно је добро уочавао како је коришћен библијски текст приликом описивања догађаја и личности. То показује Пламерову вештину и намеру да Беду представи као библисту, егзегету и историчара — у једном. Истичемо баш овог историчара, зато што је он био пионир савремених мултидисциплинарних проучавања Бединих дела, а пре свих утицао је на Левисона,²² Пула,²³ Џонса,²⁴ Волас-Хадрила,²⁵ Хигама,²⁶ итд. Поред историјске анализе, Пламер је понудио филолошка тумачења Бединог језика, која су умногоме могла да доведу до закључака који — до тада — нису били изведени из Бедине *Историје*.²⁷ Истакао је да је Беда мењао значења техничких појмова како би уклопио у циљ свог рада и изворе које је користио.²⁸ Пламер је уочио и тешкоће са којима се Беда сусрео када је желео да заврши један том *Историје*, а чак и поглавље тома у књизи, јер је схватио да ће, ако у каснијим описима понови неки детаљ из претходних догађаја, направити дисбаланс у наравици.²⁹ Левисон је добро приметитио и један недостатак код Беде: планирајући да пише историју Цркве он се усредредио на писање о епископском прејемству, али није успео да сав историјски материјал систематично подели у неколико поглавља која би се посебно бавила сваком од епархија.³⁰ Са друге стране, описи политичке историје, а посебно односа краљева — прво — према хришћанским мисионарима, а затим и према англо-саксонским црквеним великодостојницима, могли би да буду тумачени као корисни екскурси уз помоћ којих се уобличава наравица о историји енглеске Цркве. Тако политичка историја постаје део историје Цркве, јер Беда тумачи историју енглеског народа као историју спасења и доказ да Живи Бог учествује у историји англо-саксонских племена. Као што је већ речено, управо овај аспект Беда преузима од Евсевија.

²² Levison, Wilhelm, *England and the Continent in the Eighth Century: The Ford Lectures Delivered in the University of Oxford in the Hilary Term 1943*. Oxford University Press 1946.

²³ Poole, R. L., Poole, A. L., *Studies in chronology and history*. Oxford, Clarendon Press 1934.

²⁴ *Beda: Opera de Temporibus*, уредник Jones, Charles W., The Mediaeval Academy of America, Cambridge, 1943.

²⁵ *Bede's Ecclesiastical History of the English People*, A Historical Commentary by J. M. Wallace-Hadrill, Oxford University Press 1993.

²⁶ N. J. Higham, *нав. дело*.

²⁷ Пламер је истакао да је Беда користио дупли акузатив у латинском језику, који неки глаголи преузимају како би унапредили акузатив непосредног објекта (нпр. *mē augurē pōmināvērunt*), затим инфинитив којим се одређује сврха. Cf. *Venerabilis Baedae*, ed. Carolus Plummer, *нав. дело*, ii, 98, 82.

²⁸ *Ист*, 169.

²⁹ *Ист*.

³⁰ Levison, W. "Bede as Historian", у *Bede: His Life, Times, and Writings*, уредник A. Hamilton Thompson New York, 1966, 111–51.

За тему о којој се говори је врло значајно да се истакне да је Беда сачувао преписку Августина и папе Григорија I,³¹ која нам умногоме помаже да расудимо у каквим су условима живели народи на Острву пре доласка мисионара, затим какав је био сам пут мисионара, са каквим су се тешкоћама сусретали, и каква је била улога римског папе Григорија I за ширење Хришћанства и институционализацију Цркве Христове на Острву. Уз то сачувана су и писма потоњих римских епископа који су се бринули о англо-саксонским хришћанима. Беда описује покрштавање свих острвских области, оснивање манастира и ширење духовности и светачких култова; са друге стране, описани су и преврати на престолоима, најбитније битке за енглески народ и опис коначне победе хришћанских над паганским краљевима.

Истицање теме слављења Васкрса у Бедином делу посебно је занимљиво, и то са три разлога: Беда не пише из угла кентерберijske катедре која је била прва на Острву, затим жели да актуелизовањем те историјске чињенице у првој половини VIII века покаже важност римске богослужбене праксе за Цркву на Острву и, тргеће, да докаже да је и та Црква саставни део *Јегне, Свете, Саборне и Ајосћолске Цркве*. Од сабора у Витбију међу англо-саксонским народима уочљива је веза са Римом, тако да Беда жели да острвски народ, који у VIII веку слави Васкрс заједно са Римском Црквом, утврди у тој вези и да покаже и докаже да је значајно што се на Острву поштује општа пракса Западне Европе. Патрик Вормалд³² у опсежној студији о времену у коме је Беда стварао, јасно истиче да је он специфична личност свога доба која је у себи сабирала више талената и широку лепезу интересовања и задовољавала потребе човека који је живео тада у Енглеској. Уз то Кембел истиче став да је Беда писао као да изговара беседе својим савременицима.³³

Иако у Бединој *Историји* постоји доста фантастичних мотива, описи чуда и ширења духовности, ово петотомно дело нико, кроз историју, није схватао као скуп легенди које је монах Беда скупио у једну велику збирку. Сви савремени научници истичу његову врло значајну улогу у раном Средњем веку, како на Острву тако и у целој Западној Европи.³⁴

Закључак — Бедини списи су врло значајни за проучавање историје народа Британског острва, а он сва дела из раније литературе набраја на крају *Историје*, што је врло значајно, јер тиме потврђује ауторитет и аутентичност списка, који ће касније бити извори за проучавање историје англо-саксонске Енглеске, али и теолошке мисли тог периода (VII-VIII век). Својим

³¹ Беда, књига I, поглавље 24.

³² Wormald Patrick, *The Times of Bede: Studies in Early English Christian Society and Its History*, Wiley-Blackwell, 2006.

³³ J. Campbell, 'Bede', у T. A. Dorey (ed.), *Latin Historians* (London, 1966), 182.

³⁴ Cf. *Bede's Ecclesiastical History of the English People*, A Historical Commentary by J. M. Wallace-Hadrill, Oxford University Press, 1993.

делима је посебно утицао на образовање свештеника и монаха током *каролиншке ренесансе* у IX веку.³⁵ Беда је *Историју* писао користећи и анализирајући многе изворе, како народног, тако и црквеног порекла. Радећи у атмосфери у којој је било најбитније написати истину, он се трудио да све што ће написати провери из неколико извора па тек онда да та сведочанства пренесе читаоцима.³⁶ На тај начин је утро пут аналитичкој историографији на Острву. Знајући ово преписивачи и редактори *Англо-саксонских хроника* користе и његово дело као релевантан извор за стварање својих анала. „Опат Албин му је писмено и усмено преко гласника Нотхелма слао тражене податке. Тај исти Нотхелм је путовао у Рим и са дозволом папе Сергија II претраживао папске архиве у Риму. Епископ Данило је Беди слао податке о западним Саксонцима, опат Есије о источним Саксонцима, монаси из Ластингама су му послали детаље из живота св. Када, а да би боље разумео детаље из живота св. Катберта, лично је путовао у Линдисфарн.“³⁷

Дело *Црквена историја енглеског народа* описује црквену и политичку историју Англо-саксонаца од V, па све до прве половине VIII века. Беда Венерабилис је свој аутентични историјски преглед започео земљописом римско-бритског Острва. Посебна пажња је посвећена дескрипцији неслагања између римске и келтске хришћанске праксе, а затим и опису значајних догађаја из хришћанског календара, али и опису политичких немира током VII века. Беда је прикупљао информације из манастирских летописа и краљевских даровница.

Бедино дело је као историјски извор незаобилазно за све оне који истражују верско-политичку историју англо-саксонских племена и почетке државотворности на Острву. Иако на много места необјективан, верски и политички суптилно пристрастан Беда важи за историографа *par excellence* који заснива сва даља истраживања и тумачења историјских дешавања на Острву, али и на континенталном делу Западне Европе, јер су многи англо-саксонски мисионари задојени његовим ставовима проповедали германским племенима и на тај начин ширили утицај нортамбријске богословске школе. Закључујући, можемо да истакнемо да је *Црквена историја енглеског народа* један од најважнијих текстова о почецима, али и даљем развоју, англосаксонске историје. Показатељ важности и читаности, а то значи и утицаја, овог петотомног дела јесте и чињеница да је оно само у Средњем веку ово дело у целини руком преписано близу две стотине пута.

³⁵ Треба споменути да је Беда посебно утицао на швајцарског монаха Ноткера Балбулуса (Ноткера Поету или Ноткера од Светог Гала — 840 — 912), јер је овај написао спис *Бој Господар њироде, који њодиже сунце са Истѡка у четвртии дан Стиварања, а у шестии дан свейа уздиже Беду са Зайада као ново сунце које обасјава цео Истѡк*. Cf. Faith Wallis, trans. *Reckoning of Time*, lxxxv.

³⁶ Wallace-Hadrill, J. M. *нав. дело*, xxi.

³⁷ Антоновић, Милош, *нав. дело*, 124.

Библиографија

Извори

Patrologia Latina 90–94

Беда — Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum*, ed. Carolus Plummer, A. M [Reprint of the original edition published by Oxonii, 1896], Gorgias Press, 2002.

Beda: Opera de Temporibus, уредник Jones, Charles W., The Mediaeval Academy of America, Cambridge 1943.

Студије

Антоновић, Милош, *Наравитни извори за историју Европe, средњи век*, Утопија, Београд, 2007.

Католичка енциклопедија, књига II, уредио Роберт Еплтон, 1909. године, а за Интернет уредио Кевин Најт, 2003. године.

Attwater, D. C. R. J., *The Penguin Dictionary of the Saints*, New York, 1993.

Bede's Ecclesiastical History of the English People, A Historical Commentary by J. M. Wallace-Hadrill, Oxford University Press, 1993.

N. J. Higham, (Re-) Reding Bede, *The Ecclesiastical History in context*, Routledge, London and New York, 2006.

DeGregorio, Scott, *The Cambridge Companion to Bede*, Cambridge University Press, 2010.

Levison, Wilhelm, *England and the Continent in the Eighth Century: The Ford Lectures Delivered in the University of Oxford in the Hilary Term 1943*. Oxford University Press, 1946.

Poole, R. L., Poole, A. L., *Studies in chronology and history*. Oxford, Clarendon Press, 1934.

Levison, W. "Bede as Historian," у *Bede: His Life, Times, and Writings*, уредник A. Hamilton Thompson New York, 1966.

Wormald Patrick, *The Times of Bede: Studies in Early English Christian Society and Its Historian*, Wiley-Blackwell, 2006.

Brown, George Hardin, *Bede the Venerable* (Twayne's English Authors Series), Twayne Pub, 1987.

Laistner M. L. W. Bede as a Classical and a Patristic Scholar, *Transactions of the Royal Historical Society*, Fourth Series, Vol. 16 (1933).

W. F. Bolton, *An Aspect of Bede's Later Knowledge of Greek*, The Classical Review, vol. 13, no. 1, Mar. 1963.

Barnes, Timothy D. *Constantine and Eusebius*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1981.

T. A. Dorey (ed.), *Latin Historians*, London, 1966.

Appendix

У прилогу дајемо у преводу на српски језик неколико значајних историјских докумената које је Беда Венерабилис сачувао у свом делу *Црквена историја енглеског народа*.

1. Писмо римског епископа Григорија о циљу мисије међу Англима

„Григорије, слуга слуга Божијих,

Високопреосвећеном Етерију, најсветијем брату и саслужитељу,

Мада верници не би требало да имају било какве препоруке од својих епископа који су милосрдни, што је богоугодно, ипак користим ову повољну могућност да ти пишем, брате, и предлажем ти њега (њих), пошто их радо (заиста) волимо; обавештавамо те да Августин, слуга Божји, онај који носи ово писмо, са чијом смо ревности ми веома упознати, а (писмо) носи заједно са другим слугама Божјим, његовим пријатељима, од нас, уз помоћ Божју и на корист душама. У ту сврху, њему ће требати, уз твој труд, твоја света ревност и милосрђе, а како верујемо (они) неће бити захтевни да им буде удобно. Ми смо му дали упутства, како би ти у потпуности објаснио мотиве његовог путовања, како би ти спремно и брзо помогао: у шта не сумњамо, јер ћеш ти, због велике побожности, најспремније себе предати њему и све оно што му буде затребало; када од њега чујеш одличне мотиве његовог доласка к вама.

Ми, исто тако, у свему, препоручујемо твом милосрђу нашег заједничког слугу Кандида, свештеника, кога смо послали да управља Црквом. Нека би Господ сачувао твоје здравље, Високопреосвећени брате. Пишем ти ово 23. јула, четрнаесте године управљања нашег суверена и владара Маврикија Тиберија, нашег најпобожнијег цара, и тринаесте године од његовог конзуловања, и четрнаестог индикта.³⁸

2. Римски епископ Григорије Августину уз палијум шаље писмо

„Нашем светом брату,

Преосвећеном епископу Августину;

Григорије, слуга слугу Божијих,

Мада је извесно да је Свемогући Бог припремио награде, које не могу да се искажу, за оне који раде на ширењу славе Његове, ипак смо одлучили

³⁸ Беда, књига I, поглавље 24.

да је и наша дужност да такве награди́мо дарујући им част, што може да их утврди да наставе свој побожан задатак уз још већу ревност. Због тога што је твојим трудом и благодаћу Господа Бога, Енглеска Црква онедавно задобила милост Свемогућег Бога, додељујемо ти палијум коју ћеш да носиш само на важнијим богослужењима. Такође, желимо да хиротонисеш дванаест епископа за различита места, који ће сви бити под твојом јурисдикцијом, тако да ће епископ града Лондона убудуће увек бити наречен од стране његовог сабора, и примиће од ове свете и апостолске катедре, у коју сам уведен силом Божјом, част ношења палијума. Требало би такође да ти пошаљемо некога кога ћеш одговарајуће проценити и хиротонисати га за епископа града Јорка, ако ће тај град са својом околином примити реч Божју, а он ће хиротонисати дванаест епископа и добиће част митрополита. Пошто намеравамо, ако нам Господ подари да толико живимо, да и њему дамо част ношења палијума; али наша је жеља и воља да он буде под твојом јурисдикцијом, брате. Али, после твог упокојења у Господу, он ће началствовати над епископима које је хиротонисао, а никако то не би могао да буде епископ Лондона. Од сада, па убудуће, једина разлика у рангу између епископа Лондона и Јорка, биће да онај који буде старији по хиротонији има власт началствујућег: али тако да се обојица саветују и једногласно одлучују и пресуђују о ономе што би било најбоље урадити, и после зрелог просуђивања нека обојица, у савршеној слози, примене исти начин у ономе што ће, у ревности, прославити славу Божју. Али, брате, не само ти епископи и свештеници које ћеш рукоположити, већ и они које ће рукоположити епископ Јорка или из било ког места у Британији, биће под влашћу нашег Господа Исуса Христа, а сви они могу да се поуче твојим светим животом и да то доведу у везу са својим животом и да тако поучавају своју паству, и да дуго раде тако, до трена када их Господ позове из овог живота у Царство Небеско. Нека те Господ чува у добром здрављу, преосвећени брате.

Писано 28. августа, у 29. години владавине нашег суверена и господара, цара Маврикија Тиберија, осамнаест година по његовом конзуловању, и 4. индикта.³⁹

3. Епископ Рима Бонифација послао је писмо краљу Англа — Едвину

„Славноме Едвину, краљу Англа, епископ Бонифације, слуга слугу Божјих, Мада сила Свевисњег Бога не може да се опише речима, у величини Својој, састоји се од невидљиве и неистраживе вечности, тако да нема ума који може да докучи или изрази Његову величину; али пошто је Својим

³⁹ Беда, књига I, поглавље 30.

оваплоћењем милосрдно отворио врата срца оних који хоће да Га приме, тајним надахнућем ставио је у умове људи ствари које су Га пројавиле као Бога, мислимо да је подесно да проширимо нашу епископску бригу и старање толико далеко да бисте упознали пуноту хришћанске вере. На крају, да вам проповедамо Јеванђеље Христово како би га упознали, за које је наш Спаситељ заповедио да се проповеда свим народима, како би вам понудили Спасење.

Добротом Свемогућег, који је Сам реч Своје заповести, створене су све ствари, небо и земља, море и све што је у њима, уређујући ред по којем би све опстало, и одређујући свим стварима Његовог савечног Логоса и заједницу са Духом Светим, начинио човека по Својој икони и подобiju, од земље и даровао му повластицу која га је издвајала (од осталог створеног света) и која га је стављала изнад свега осталог; тако да је уз међу (границу) закона сопственог бића, његова природа могла да буде вечна. Тог Бога — Оца, Сина и Светога Духа, Тројицу нераздељиву, од Истока до Запада, кроз веру исповедамо чувајући душе, и слаavimo и обожавамо као Творца свих ствари, и сопственог Творца, Коме су подређени велика краљевстава и моћ над светом, зато што је преузвишеност свих краљевстава дарована од Њега. То је Он благоизволео, у милости Његове љубави и доброте, за већу добробит свега створеног, пламом Духа Светога необично распламсао хладна срца чак и оних народа који су живели у далеким крајевима земље и никада нису чули за Њега.

Претпостављамо да је, после два века, ваше Величанство потпуно схватио како је милост нашег Искупитеља осенила нашег славног сина, краља Идбалда и његов народ; тако да верујемо, потпуно сигурни, да ће, кроз дуготрадалност са Неба, Његов необичан дар бити предат и Вама; пошто, у ствари, знамо да је Ваша славна супруга, која је постала једно тело са Вама, благословена даром вечности обнављањем у Светом Крштењу. Овим писмом, ми бринемо, уз наклоност љубави из срца, и молимо вас да се одрекнете идола и жртвовања, и презрете неразумност (идолопоклоничких) храмова и преваре ласкавих гатара, и да поверујете у Бога Оца Свемогућег, Његовог Сина Исуса Христа и Духа Светога, јер верујући ослободићете се окова заточеништва ђаволског, и у сили Свете и нераздељиве Тројице постаћете удеоци у вечном животу.

Како греше они који лажу, они који се придржавају идололатрије и сујеверја, они који се појављују у примерима смрти оних којима служе! Зато им је казано у Псалмима — *Сви народски бојови су ђаволи, а Господ је створио небеса*; и затим — *Очи имају и не виде, уши имају и не чују, носеве имају и не осећају, руке имају и не моћу да дохватају, ноге имају и не моћу да ходају. Дакле, створени су као и они у месију наде и вере у њих*. Како они могу да осећају да су снажни да помогну неком човеку када су створени смртни, рукама пот-

чињених и само, уз људску вештину, даровали су беживотан лик својим савезницима? Поврх свега, иако их уклониш, они неће моћи да ходају, већ, као камен који је причвршћен само за једно место, равнодушно малаксавају не схватајући да немају снаге нити да нашкоде, нити да чине добро. Ипак, ми не можемо да распознамо и појмимо како сте одлучили да наставите да служите идолима, којима сте сами дали телесни облик.

Узимајући на себе знак Часног Крста којим је цело човечанство искупљено, чупате из својих срца сва проклетства и подлости ђаволске, који је љубоморни противник свих Божјих добрих дела, и пружате унапред своје руке и свом снагом ломите у комаде и уништавате кипове оних који још увек желе да им богови буду створени од дрвета или камена. Уништавањем свега тога, што никада у себи није носило живот, нити је могло да прими у себе макар осећања оних који су кипове клесали, можемо искрено да вас научимо како је било бескорисно и рђаво што сте ви раније прослављали. За вас саме, који примисте дах живота од Господа, сигурно ће бити боље од оних који сами себи чине (идола), јер сте схватили да вас је Свемогући Бог назначио да водите порекло, после много времена и много генерација, од прародитеља које је Он створио. Појмите богопознање Онога Који Вас је створио, Који Вам је удахнуо дах живота, Који је послао Свог Јединородног Сина за искупљење свих да спасе Вас од првородитељског греха, ослобађајући Вас од силе демонске изопачености и греха, јер само Он може да Вам дарује небеске награде.

Чуј речи проповедника, Јеванђеље Божје, које ти они изговарају, јер су изговорене више него једном, у Богу Оцу Свемогућем, и у Исусу Христу Његовом Сину, и Духу Светоме, невидљивој Тројици; и ослободи се ђаволских помисли и одагнај искушења злобног и лукавог непријатеља, и роди се опет водом и Духом Светим, Његовом благоизвољењем, почивај у сјају вечне славе са Њим, у Коме си спасен.

Изнад свега, шаљемо Вам благослов Вашег заштитника Петра, првог међу апостолима, да разумете; и одежду са једним златним орнаментом, и један фелон из Анкире. Молимо се Ваше Величанство да прихватите дарове са свом добром вољом, јер их ми шаљемо.⁴⁰

4. Римски епископ Хонорије, пошто је чуо да је епископ Павле крстио народ у Нортамбрији, шаље му палијум, а краљу Едвину писмо да истраје у ревности за Христа

„Најплеменитијег сина и одличног господара, Едвина, краља Англа, епископ Хонорије, слуга слугу Божјих, поздравља. Свесрдност Вашег хри-

⁴⁰ Беда, књига II, поглавље 10.

шћанског Величанства, у прослављању Творца, јесте са толико плама вере да сија нашироко и надалеко и обавештава цео свет да постоји веома много плодова Вашег рада. Ваша краљевска владавина се одликује православним проповедима о познању Цара и Творца, верујете и Богу служите, колико је могуће човеку, искрено у Њега верујете. Шта друго смо ми у стању да принесемо Богу, осим спремности да Богу служимо и узносимо му завете, непрестано чинећи добра дела и исповедајући Га као Творца човечанства? Зато, најбољи сине, молимо Вас да такву очинску љубав са којом сте се сусрели развијете и свакодневно чувате дар искреним напором и сталном молитвом, у којој ће Божја Милост бити усдостојена да Вас призове ка Себи, и на крају, Он ће благоизволети да Вас сачува од свих грехова и даће Вам познање Његовог имена у данашњем свету, и припремиће Вам место покоја у Царству Небеском. Зато, често читајте дела мог господара Григорија, а Вашег јеванђелисте, равноапостолног, и своје очи држите на љубави према његовом учењу, које је ревностно даривао у залог за ваше душе. Његове молитве могу прославити Ваше краљевство и народ, и да Вас представе (као) безгрешног пред Свемогућим Господом. Припремамо се, жељно, да Вам одмах поклонимо ове ствари за које се надате да ћемо их хиротонисати за Ваше епископе, а што ћемо урадити због отворености Ваше вере, што можемо да схватимо богатим прослављањем оних који Вам носе поклоне. Ми смо послали два палијума двојици митрополита, Хонорију и Павлу; у сврху да када било ко од њих буде позван са овог света ка Творцу, други може овим ауторитетом да замени епископа на том месту, и повластице које смо навели дарујемо Вам због наше љубави према Вама, баш због великог опсега области које су између нас и Вас. У свим стварима Вас љубимо и испуњавамо ваше жеље. Нека Милост Господња сачува Ваше Величанство!⁴¹

5. Епископ римски Јован о погрешном празновању Васкрса и јереси пелагијанства на Острву

„Љубљеним и најсветијим Томијану, Колумбану, Кроманију, Динију и Витанију, епископима; Кроманију, Ирњијану, Лестранију, Скланију, Сегенију, свештеницима; Сарнију и осталим шкотским игуманима; Иларију, архипрезвитеру и представнику Апостолске катедре; Јовану ђакону и изабранима у име Господње; такође и Јовану, главном писару представника Апостолске катедре; и Јовану, слози Божјем и заступнику исте Апостолске катедре. Списе које вам је послао блажене памјати епископ Север, оставили сте, а када се он упокојио, отишао је са светлости овог света без ваших

⁴¹ Беда, књига II, поглавље 17.

одговора на његова питања. Да не би било нејасноћа које су остале неразјашњене поводом свега у овом великом тренутку, отварамо исту (расправу) и чујемо да је у вашим областима опет настаје и оживљава нова јерес из оне старе, која је противна православној вери, и која помрачује ваше умове и ви одбијате да славите Васкрс, када је Христос заиста жртвован (и васкрсао); и подржавате оно исто што су Јевреји држали на 14. дан месечеве мене...

Сазнали смо да је отров пелагијанске јереси поново процветао међу вама; те вам саветујемо да се манете таквих учења која су отровна и грешна. Не смете да заборавите да је та гнусна јерес осуђена и није уништена за ових две стотине година, али ми то свакодневно осуђујемо, сталним анатемама, а вас саветујемо да не дижете прашину код оних којима је оружје (већ) спаљено. Ово важи за оне који се не гнушају ових дрских и оholих изјава — да човек може да живи без греха по својој слободној вољи, а не по благодати Божјој. На првом месту, безбожна је будалаштина да се каже да је човек сам безгрешан — што је немогуће — већ само преко једног Посредника између човека и Бога, човека Исуса Христа, Који је рођен без греха, за све људе, који су рођени у првородитељском греху, који носе знак Адамовог греха, чак и док су они без тренутног греха, према речима пророка: *Гле, у безакоњима сам зачети, и у њресима роди ме мајини моја.*³⁴²

6. Архиепископ Теодор (из Тарса) је сазвао сабор епископа и великих учитеља богословља, 673. године у Хертфорду

„У име нашег Господа Бога и Спаса Исуса Христа, који влада заувек и води Своју Цркву, помислио сам да би требало да се састанемо, према обичају који су прописали увек поштовани канони, како бисмо расправили неопходне ствари у Цркви. Састали смо се 24. септембра у месту које се зове Хертфорд: ја Теодор, иако недостојан, именован за епископа Цркве у Кентерберии, од стране Апостолске катедре; наш саслужитељ и брат, Високопреосвећени Бизи, епископ Источних Англа; наш брат и саслужитељ Вилфрид, епископ Нортамбријаца, које заступају њихови представници. Ту су били присутни наша браћа и саслужитељи Пјута, епископ кентског замка Рочестера; Лаврентије, епископ Западних Саксонаца, и Винфрид, епископ области Мерсије. Када смо се сви сабрали, и сели по реду, рекао сам: *Молим вас, најдража браћо, за стирах и љубав њрема нашем Искуиийшељу, како бисмо били једномислени у вери; до краја, ма ишиа да се договоримо и одлучимо шиио њоиврђују и Оци, нека буде њејовредиво и да се шииоа њридржавамо сви.* То и много више сам говорио желећи милосрђе и очување саборности

³⁴² Беда, књига II, поглавље 19.

у Цркви, а када сам завршио уводно излагање, питао сам свакога по реду, да ли желе да сагледавају ствари према старом канонском пропису Светих Отаца? На то су сви саслужитељи одговорили: *Пошћуно смо уверени и одлучни да све њроучимо вољно и из срца све оно што је записано у канонима Светих Отаца*. Тада сам без оклевања извадио поменућу књигу канона и у присуству свих, свима показао десет чланова о једном, које сам облељежио на неколико места, зато што сам знао да ће бити од великог значаја за нас, и преклињао их све то да прихватимо.

Члан I

Да сви заједно држимо свети дан Васкрсења у недељу после четрнаестог месеца првог месеца.

Члан II

Да ниједан епископ не улази у епархију другога, већ да буде задовољан са влашћу над народом који му је поверен.

Члан III

Да не буде дозвољено да епископ смета у било ком послу манастирима који су посвећени Богу, нити да насилно узима било који део од манастирске својине.

Члан IV

Да сами монаси не смеју да иду са једног места на друго, односно из манастира у манастир, осим ако на то не пристане њихов игуман; али и тада да наставе да буду покорни јер су се на то заветовали у тренутку монашења.

Члан V

Нека ни један клирик не напусти свог епископа и лута унаоколо и нека не буде примљен без писма препоруке из његове епархије. Али ако једном буде примљен нека се не враћа када га позову, јер ће и онај који га је примио и он бити одлучени.

Члан VI

Да епископи и клирици када путују, буду гостољубиво примљени; тако да ово не буде закон за све да врше свештеничку службу, без да епископ не зна да су они у његовој епархији.

Члан VII

Да се сабор двапута годишње сазива, а из разлога различитих престапа, и да га сви одобре и потврде, а требало би једном годишње да се састајемо 1. августа у месту Клофесхоуу.

Члан VIII

Да ни један епископ, због свог славољубља, не постави себе изнад другога; већ да се сви заједно придржавају времена и реда своје хиротоније.

Члан IX

О деветом члану смо расправљали заједнички, и дошли до закључка да више епископа треба да хиротонишемо, јер се број верних повећао; али то је за сада немогуће.

Члан X

О браку; ништа није дозвољено сем законите женидбе; да нико не изврши родоскрнављење; да човек не остави своју жену; осим ако то не буде, како Свето Јеванђеље учи, због прељубе. Иако било који човек отпусти своју жену, која је са њим била у законском браку, да другу себи не узима, ако жели да буде истински хришћанин, већ да настави сам или да се измири са својом женом.

Ове чланове смо заједно расправили и одредили, до краја, и у будућности, без камена спотицања, да нико не почиње расправу о овоме, или да се ствари, које могу да буду и лажне, не понављају. Пошто је ово мишљење свих нас, потпишимо и потврдимо све што је одређено. Који важи закључак, ако смо га ми одредили, говорим Титилију нашем писару да запише? Даћемо му један месец за то. Сви, зато, да не покушају да се противе или прекрше дату реч и ову (саборску) одлуку, потврђену пристанком и својеручним потписом, према канонима; ако се противи неко — тај мора да зна да је сам себе изопштио из свих црквених служби и из нашег сабора. Нека би Милост Божја нас осигурала, да живимо у јединству са Његовом Светом Црквом.⁴³

An Ecclesiastical History of the English People of Bede Venerabilis as a Historical Source

Summary: Bede's best-known work is the *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*, or *An Ecclesiastical History of the English People*, completed in 731. Bede had correspondents who supplied him with the material for his work: Albinus, the abbot of the monastery in Canterbury, provided the information about the church in Kent, and with the assistance of Nothhelm, a priest in London at the time, he obtained copies of Gregory the Great's correspondence from Rome related to Augustine's mission. At the end of the fifth book, Bede Venerabilis added a short autobiographical sketch; this was an idea taken from Gregory of Tours. A modern reader thinks of Bede as a more or less reliable historian, but his contemporaries accepted Bede's History as a historical source. The *Historia Ecclesiastica* was copied in the Middle Ages in about 200 manuscripts. Most of the 8th- and 9th-century texts of Bede's *Historia* come from the northern parts of the Carolingian Empire and this shows the impact of the book on Carolingians and the cultural progress in the Western part of Europe in that period.

Key words: Bede Venerabilis, *An Ecclesiastical History of the English People*.

⁴³ Беда, књига IV, поглавље 5.